

suradnja je ipak moguća

(povodom teksta „postupak i delo“ atanasa vangelova, „polja“ br. 310)

zlatko kramarić

Ocjena Montaignea da na ovom svijetu ima više posla oko interpretiranja interpretacije nego samih stvari, i da je više knjiga napisano o knjigama nego o bilo kom drugom predmetu; i da mi ništa drugo i ne činimo nego da se samo medusobno objašnjavamo i uvjeravamo, više je nego točna. Tako smo i mi prisiljeni da još jedared (što ne znači i posljednji put) interpretiramo vlastitu interpretaciju romana »Crveni hipokrit« (u daljem tekstu ovaj roman suvremenog makedonskog spisatelja Božina Pavlovskega označavat ćemo simbolom »CH«). Na ovu novu interpretaciju, odnosno pojašnjenje stare interpretacije (objelodanjenje u 310. broju novosadskog časopisa »Polja« pod naslovom: »Nove mogućnosti romana apsurd«), »prisilio« nas je tekst makedonskog književnog kritičara i teoretičara. A. Vangelova »Postupak i delo« (tekst A. Vangelova objelodanjen je u istome broju »Polja«). Kako se sudovi A. Vangelova i moji sudovi o vrijednosti istoga djela posvema razlikuju, mi se osjećamo dužnim da argumentirano (još jedared) obrazložimo stavove koje smo zastupali u našoj interpretaciji ovoga romana. Nemamo namjeru, a ni iluziju, da ćemo A. Vangelova uvjeriti da smo Mi, a ne on u pravu, gledajući vrijednost romana »CH«; ali isto tako nismo mogli ostati ravnodušni na poziv A. Vangelova – poziv u kojem ovaj autor upravo »vapi« da mu netko dokaže da on nije u pravu gledajući vrijednost romana »CH«; (...) svaka druga analiza romana »Crveni hipokrit« koja bi pokazala da je naš pristup pogrešan, i ne samo pogrešan već i da smo, na osnovu toga, izrekli nepravednu ocenu na štetu autora i književnosti uopšte – radovala bi nas ne samo zato što želimo uspeh Božinu Pavlovskemu, već i što to želimo svakom piscu.

Poziv je jasan, i mi smo se osjetili i prozvanim (jer skromno držimo da je naša analiza pokazala upravo suprotno od analize A. Vangelova) i pozvanim da uslišimo njegovu želju, jer u našoj interpretaciji »Nove mogućnosti romana apsurd«, pošto je pisana neovisno od interpretacije A. Vangelova »Postupak i delo«, nismo se bavili stavovima ovoga autora. Smatramo da nije problem u tome što Vangelov misli da je roman »CH« loš roman (on ima pravo da tako misli ne samo o ovom već i o bilo kojem drugom romanu), nego je problem u tome što to svoje mišljenje A. Vangelov nije (barem ne meni) UVJERLJIV način i obrazložio. Već u Aristotelovoj *Retorici* možemo pročitati da argument koji pretendira na uvjerljivost mora biti logičan, demonstrativan i da nužno mora težiti dobru. Držimo da argumenti kojima A. Vangelov želi dokazati da roman »CH« nije vrijedno umjetničko ostvarenje nisu ni logični, ni demonstrativni, i da, skladno tome, ne teže ni dobru, iako nas Vangelov uvjera u suprotno. No, pokušajmo ovu našu konstataciju i dokazati! Poznato je da je moguće da se u dokazivanju služimo istinitim argumentima i da pomoću njih dokazujemo baš tezu koju bi trebalo dokazati, a da dokaz ipak ne bude dobar. To se događa onda kada teza koja se želi dokazati nije zasnovana na argumentima kojima se služimo, kada se ona (misli se na tezu) nikakvim valjanim zaključkom ne može izvesti iz njih. Ova pogreška non sequitur potkrila se, po naše mišljenju, A. Vangelovu: između argumenta i teze postoji diskrepancija, što će reći da je Vangelov PRIJE SAME ANALIZE sebi dokazao da roman »CH« nije vrijedno umjetničko ostvarenje, a argumenti kojima se služi da bi ovu svoju tezu dokazao ne tiču se samoga romana, i ne proizlaze iz njega, nego ih sam interpretator pripisuje romanu odnosno kod A. Vangelova metodski pristup dominira nad djelom pristup potčinjava djelu homogenizirajućim pretpostavkama unaprijed datog znanja. No, prisjetimo se prije same argumentacije jedne

druge zanimljive činjenice: Vangelov je o dosadašnjem romanesknom opusu B. Pavlovskega imao posvema drukčije mišljenje (doduše, to još ništa ne dokazuje, ali je u najmanju ruku indikativno): »Imajki go seto toa predvid, nema da bide prešilno ako кажеме дека romanot »Vest Aust« pretstavuva isključiva pojava vo современата македонска проза. Do »Vest Aust« можеби беше можно една разиграна авторска имагинација почесто да се зема како покртие на одредени слабости на подрачјето композицијата и воопшто наративната организација на книжевното дело. По »Vest Aust« нема да буде тоа, се надеваме, пак возможно. Не е наше да се занимаваме со пророкувања, но земаме на себе ризик кога велиме: »Vest Aust«, можеби, нашиот (македонски – оп. Z.K.) најдобар роман³ – што овај критичар и теоретичар помало стидливо признaje i u ovom tekstu: »Ovoga puta Božin Pavlovskevi napisao vredno umjetničko delo verovatno i zbog toga što nije sledio stečeno iskustvo iz prethodna dva romana (misli se na romane »Duve« i »Vest Aust« – op. Z.K.). U njima je sledio jedno pitanje (doduše, A. Vangelov nam ne kaže koje je to pitanje u prethodnim romanima slijedio B. Pavlovske – op. Z. K.), a ovde sebe postavlja puno pitanja odjednom. U prethodnim romanima sledio je svoj temperament. U ovome, pak, sledi ambiciju da se uključi u aktuelnu problematiku koja iziskuje veliku strpljivost i odgovarajuću upućenost u više naučnih disciplina i, povrh svega, političku intuiciju. Stil i tehniku se podrazumevaju. Naša analiza pokazuje da nedostaju pomenuti preduslovi (...). Kada bismo drugačije postupili to bi bila hipokrižija, ne samo u odnosu na autora, već i prema makedonskoj književnosti uopšte, u kojoj već imamo prekrasna dela – kako savremenika, tako i starijih pisaca: Priličeva, Miladinovica, Žinžifova, Racina itd. Svi mi trebalo bi još mnogo da učimo od njih, jer su ti naši prethodnici ne samo veliki pisci već i veliki mislioci, koji su znali da proniknu u probleme svoga vremena, da ih razumeju i, predanošću koja ushićuje, da ih rešavaju po cenu svog života (A. Vangelov, inače, poprilično je sklon da od pisaca traži da po cijenu vlastite života rješavaju neke probleme, valjda da mijenja svijet i ovaj zahtjev da se pisac žrtvuje po cijenu vlastite života A. Vangelov u svojoj analizi romana »CH« postavlja više puta; tako on smatra »da bi se nešto kritikovalo, to mora da se čini uime neke istine koja bi mogla ubedljivo da se izloži i još ubedljivije da se brani, po cenu nesagledivih rizika čak i po same egzistencije istinoljupca« – pazite, to sve govori autor koji, ako je vjerovati G. Todorovskom, u makedonskoj književnoj kritici sustavno promiče suvremene metodološke pristupe književnim dilema – ovdje nećemo komentirati ovaj zahtjev za potrebitošću krajnje žrtve pisca uime neke istine a la Vangelov, ali ne možemo a da ne postavimo pitanje Vangelovu da li on zaista misli da su FUNKCIJE literature u 19. stoljeću istovjetne funkcijama literature u drugoj polovici 20. stoljeća. Zaista ne vidimo valjane razloge da se u isti red trpaju i Božin Pavlovske i Rajko Žinžifov, a isto tako nije nam jasno što to pod pojmom istine podrazumijeva A. Vangelov. Jer ako on optužuje roman »CH« zbog laži, onda on zapravo priznaje književnosti mogućnost spoznaje istine, odnosno, prema A. Vangelovu, ISTINA postoji – znači ona se može spoznati, i književnost je jedan od mogućih načina spoznaje istine, jer »optužba književnosti zbog laži prepostavlja, naravno, određeno razumijevanje istine. Pojam je istine različito shvaćen u najširim okvirima onih misaonih napora koji su težili cjelovitu objašnjenju svega što jest, ali raznolika tumačenja zadržavaju ipak pretpostavku koja nam može poslužiti kao putokaz: istina i zbilja neodvojivo su povezane u svim raspravama o istinitosti ili laži književnosti. U odnosu prema

onome što je zbiljsko potvrđuje se istina znanosti, filozofije ili politike, pa tako istina ili neistina književnosti. Pojam je zbilje zato i danas onaj temelj na kojem se gradi svaki odgovor na tradicionalno pitanje o istinitosti književnosti, jer čak i shvaćanje da je to pitanje suvišno uvijek na neki način prepostavlja da je istina zbilja i da je zbilja istina« (M. Solar, 1974,36): upravo iz ovih razloga. A. Vangelov uprijet će sve svoje intelektualne napore da dokaze da roman »CH« ne odgovara zbilji – njega uopće ne zanima činjenica što B. Pavlovskevi nije ni stalo da njegov roman odgovara zbilji – i da je, prema tome, književna vrijednost posvemu NEOVISNA o zbilji (o odnosu zbilje i književnosti više ćemo govoriti nešto kasnije – op. Z. K.).

Vratimo se »argumentima«, A. Vangelova! Moram priznati da sam ovaj pasus čitao više puta, ali da nisam uspio dokučiti u čemu se to sastoji grijeh B. Pavlovskega, odnosno nisam uspio pronaći valjan odgovor na pitanje zašto roman »CH« nije vrijedno književno ostvarenje. Jedino, u slučaju da A. Vangelov i dalje bude inzistirao da vrijedna umjetnička djela nastaju samo onda kada se slijede ranija stечena iskustva, odnosno da pisac mora postavljati i rješavati samo jedno jedino pitanje u svojim romanima, da ne smije biti ambiciozan (to nikako) i da mora slijediti svoj temperament, nikako ambiciju, da mora imati političku intuiciju (to i povrh svega), a da se stil i tehniku podrazumijevaju (to mu valjda dode kao »općee mjesto«) – ja sam spremen »priznati« da mi je sve jasno, da mi više ni na kraj pameti neće pasti suluda ideja da pokušam otkriti razloge promjene diskursa (označiteljske djelatnosti, kod pojedinih pisaca, odnosno neću više nikada pokušavati otkrivati kako to jedna struktura slijedi iz druge: da li je taj slijed nužan, ili možda slučajan, logičan ili alogičan. Zaista neću! Pa kudikamo je lakše biti sudac (cenzor koji sudi prema principu: voli – ne voli, voli... pa što na kraju ispadne).

Nikako nam nije jasno da Vangelovu nije jasno kuda vodi ISTOST (ponovljivost) označiteljske djelatnosti – B. Pavlovskevi jednostavno više nije mogao pisati onako kako je pisao u svojim prethodnim dobrim (tu s slažem s Vangelovim) romanima: »Quvi« i »Vest Aust«. Kod Božina Pavlovskega očito da je sazrela svijest da ponavljajte iste (ili slične) označiteljske djelatnosti njegovo ÉCRITURE profanira, blati i ujednoznačuje na razini označenoga. Ono biva ideologizirano, ³ odnosno ono biva PROIZVEDENO unutar književnog sistema sigurnosti (R. Barthes): sve je unutar toga sistema poznato, predvidljivo. Pavlovskevi je svjestan da kontinuitet, afirmativnost u međutekstovnom nadovezivanju, u osnovi je redundat. Nužno je uvođenje (i uništavanje starih) novih kodova koji mogu omogućiti pojavu novog razvojnog stupnja kvalitativno različitog od prethodnog: »(...) estetsko izražavanje teži saopćiti pojmove, detalje, složenosti, koji još nisu formulirani (A. Vangelovu, nema riječi o nikakvoj ambiciji B. Pavlovskeg) kao što vi mislite već samo o želji da se prošire granice makedonskog romana op. Z.K.), i stoga, čim neki estetski red počne da se opaža kao kôd (kao način izražavanja pojmove koji su već formulirani), umjetnička djela nastoje lizači izvan tog koda (zato B. Pavlovskevi više nije mogao pisati onako kao što je pisao u svojim prethodnim romanima – op. Z.K.), dok istražuju njegove moguće promjene i proširivanja... Veći dio privlačnosti umjetničkih djela leži u načinima na koji oni istražuju i modificiraju kodove koje pridivno koriste« (J. Culler, 1976).

Ove Cullerove teze komplementarne su našoj postavci da B. Pavlovskevi pišući roman »CH« korišti kombinaciju homogenog narativnog i oksimoronsko-ironičnog paragrafa, jer mu upravo ova kombinacija narativnih paragrafa omogućava da progovori o nekim tabu-temama u makedonskoj književ-

nost: području politike, području erotike/erotskog uopće – tako da ispitivanje »crvenog trokuta« Maje Arsove nije nimalo bezazleno, kako to misli A. Vangelov. Dapače, označiteljska djelatnost B. Pavlovsog više nego očito svjedoči da su se u ovom stoljeću značajne promjene glede reproduktivne funkcije obitelji, i da smo mi danas svjedoci pojave ženske spolnosti, koja VIŠE NIJE organizirana u reproduktivne svrhe, a upravo je spolnost Maje Arsove književno organizirana u reproduktivne svrhe, što će reći da njena spolnost predstavlja mjesto gdje se uspostavlja užiče subjekta/Aleksa Ivanova, odnosno mjesto tjelesnosti/seksualnosti/erotizma. Ako na ovaj način promatrano označiteljsku djelatnost B. Pavlovsog, onda nam se ona a prima vista nadaje kao kontestatorska; naime, ona je uperena protiv čitavog niza etabliranih institucija: Braka, Morala, Politike, Erosa, Povijesti, Porodice (što je i naša analiza, slijedeći iskustva Lacanove psihoanalize, istaknula: bez komponente seksualnog i obiteljskog nije moguće fiksirati ideoleski diskurs što je L. althusser odavno pokazao ovu činjenicu analiza A. Vangelova uopće ne uvažava, dapače, njegova analiza je ignorira: iako se roman »CH« zaista više odvija u krevetu Maje Arsove, a vrlo malo u vrhu neke političke institucije, kao što to tačno primjećuje A. Vangelov, onda to B. Pavlovski ne čini slučajno, ili možda iz straha kako to želi sugerirati analiza A. Vangelova, već se ovdje radi o nečem posvema suprotnom. Naime, fenomen Vlasti – moguće je analizirati i da se prividno ne kritizira ni jedna društvena institucija, vlast se jednako očituje i u efektivnim odnosima (ljubavnim, bračnim) kao i u klasnoj borbi – tu se očito naša analiza razilazi s analizom A. Vangelova, koji smatra da se nužno moraju kritizirati neke društvene institucije ako se želi analizirati fenomen Vlasti: i upravo ovo uvjerenje vodi ga u drugu grešku, a to je što on smatra da kada je riječ o romanu »CH«, nije moguće govoriti o kombinaciji kritičko-realističkog tipa romana i romana antiutopijskog. U toj svojoj zasljepljenosti ide tokom daleko da ustvrđuje kako jedan roman nije moguće napisati s dvije vrste vjerojatnosti, odnosno da jedan roman ne može biti realistički i fikcijski – istovremeno (sic!): »(. .) oponentna ili distinktivna svojstva realističkog diskursa su distinktivna svojstva romana fikcije i obrnutu (to je točno, ali to još ništa ne dokazuje, a najmanje dokazuje da između te dvije vrste diskursa – op. Z.K.) (. .) nema saradnje. Mesto gde se artikulira fonema a ne može biti artikulaciono mesto foneme b. Takođe, foneme a i b ne mogu biti izgovorene istovremeno već samo jedna za drugom (to je točno, ali nije nam jasno zašto A. Vangelov iz valjanih premissa izvlači nevaljan zaključak – op. Z.K.) (. .) ne može se pisati kritičko-realistički i antiutopijski, načito to ne može da se čini istovremeno i – u istom tekstu (tipična fallacia ambiguitatis) pojmom istovremenost prilikom navođenja primjera artikulacije fonema, a i b nije istovjetan pojmu istovremenosti u tvrdnji da se ne može pisati i kritičko-realistički i antiutopijski. Već smo u nekim našim ranijim radovima sugerirali da se u proučavanje evolucije makedonske književnosti uvede jedan novi pojam – pojam INTERTEKSTUALNOSTI, gdje nam taj po-

jam označava premještanje (jednog ili nekoliko) sistema znakova u drugi. Prijelaz iz jednog označavajućeg sistema u drugi traži novo artikuliranje TETIČKOG – izričajne i denotativne pozicionalnosti. Naime, to premještanje jest za označavajući proces mogućnost prijelaza iz jednog sistema u drugi (ako baš hoćete iz kritičko-realističkog u antiutopijski, i to u istom tekstu, npr. u romanu ruskog pisca M. Bulgakova »Majstor i Margarita«), mogućnost njihove izmjene i permutacije – različiti tipovi diskursa u istom tekstu sadrže i različite stupnjeve istine u ravnaju se prema drugim načelima – tako fikciju karakterizira bitna sloboda, u njoj nema rizika, možemo rastaviti i preuspostaviti identitet, priuštiti sebi svako gledište, uporabiti bilo koje sredstvo.

Stoga primjeri koje navodi A. Vangelov da bi potvrdio svoju tezu nisu baš najsretnije izabrani. Tako nama nije jasno zašto bi D. Solev »otisla okupacija« da je on u svoju sliku okupiranog Skoplja unio vampire i jednoroge kao aktere. Istina, Solev to nije učinio i u njegovoj slici okupiranog Skoplja zaista nešta vampira i jednoroga, ali on ih nije unio iz posvema drugih razloga, a ne iz onih koje navodi. A. Vangelov. D. Solev je knjigu »Zima slobode« strukturirao prema principu ekvivalencije između označenoga i označitelja, a B. Pavlovski u romanu »CH« NARUŠAVA čvrst odnos znaka i značenja, odnosno u romanu »CH« označitelj nije više povezan s označenim u odnosu ISTOVJETNOSTI. Drugim riječima, u romanu »CH« došlo je da razaranje realističkog identiteta između označitelja i označenoga, a to A. Vangelov nikako ne želi razumjeti – stoga ovaj roman ne dopušta da se o njemu govoriti kao o kritičko-realističkom tipu romana, što, doduše, makedonska književna kritika uglavnom i čini. Stoga mi ističemo da ovaj ROMAN JEDNOSTAVNO NIJE STRUKTURIRAN PREMA PRINCIPIU EKVIVALENCIJE IZMEĐU OZNAČITELJA I OZNAČENOGA. U ovom romanu ideja mimesisa supstituirana je idejom o književnosti kao »radu«, kao »praksi«, kao posebnom preobražaju stvarnosti, verziji stvarnosti, prikazbi stvarnosti. To znači da književnost ne sadrži stvarnost vlastite stvarnosti. Pisac koga što je B. Pavlovski, riječ je o piscu koji se odlikuje visokoizdiferenciranom literarnom svješću, nastoji fikcionalizirati već prikazanu predmetnost – mi smo u našoj analizi romana »CH« ukazali na nazočnost »učinaka stvarnog« – sitne i prepoznatljive realije, tih marginalnih detalja, gotovo beskorisnih sa stanovišta ekonomije priče, ali vrlo bitnih sa stanovišta efet de réel, ali svi ti »učinci stvarnog« u romanu »CH« bivaju destruirani promjenom prostornog fona romana: koncepcija stvarnosti koju ti »učinci stvarnog« stvaraju odmah se i dekomponira, »tako da i urban i socijalni prostor menjuj svoj pejzaž, stvarnost dobija oblik nestvarnog, privid svojevrsne fikcije, sna i snovidenja, imaginarnog zahvata u kojem svetovi, čas sinhronično, čas dijachronično, počinju da se mešaju, a granice između urbane i socijalne stvarnosti kao takve upravo ko 2,10,3ne može ko 13,2,3a i b njeni imaginativne vizure sve više se gube« (ocjena G. Starde-lova pogoda ono što i mi želimo reći, samo što

bismo se distancirali od njegove prilično slobodne uporabe termina, kao što su: npr. fikcija, imaginacija – to in ultima linea ipak nije isto, i bilo bi korisno razlikovati).

Božin Pavlovski namjerice relativizira stvarnosnu dimenziju romana »CH« – relativizira na taj način što istovremeno strukturu PARALELNU STVARNOST – novu i drukčiju od iskustvene – stvarnost koja se ne može direktno živjeti, ali koja egzistira kao nov realitet – REALITET U JEZIKU – konačno, književnost i nije ništa ino nego »sustav u sustavu«. Ovu tezu francuski strukturalista R. Barthes obrazlaže činjenicom da je ustrojstvo nešto posebno jer je sačinjena od jezika, »to jest od građe koja već nešto znači u trenutku kad se književnost nije maša: književnost treba da se UDENE u jedan sistem koji joj ne pripada, ali čije je funkcionišanje ipak usmereno kao i u književnosti: na opterešenje. Stoga sledi da trvanja između jezika i književnosti čine, u neku ruku samo jedan parazitski jezični objekt«. Otuda Barthes izvodi zaključak da nasuprot drugim umjetnostima »u književnosti postoji podudarnost dve supstance (uvek je u pitanju jezik), ali i razlika između stvarnosti i njezine književne verzije, jer se ta veza ne stvara preko analogijskih formi, već preko jednog digitalnog koda (koji je na razini fenomena binarn), koda jezika. Time dolazimo do neizbjježno IREALISTIČKOG ustrojstva književnosti, koji može da 'dočara' stvarnost samo preko jednog posrednika, jezika, pri čemu je sami prenosnik u institucionalnom a ne u prirodnom odnosu sa stvarnošću« (1971, 206/207).

Nadalje, isto tako smatramo da nema nikakva smisla tumačiti roman »CH« pomoću programa Zolinina »eksperimentalnog romana« – što više, mislimo da je besmislica svoditi ga na taj model. Taj program poistovjećuje književnost i znanost. Čudno je da jedan humanista kao što je A. Vangelov ne vidi (ili možda namjerice ne želi vidjeti) scijentističku orientaciju teorije »Eksperimentalnog romana«: Roman ne treba da traži »idealističku« ljeputu nego istinu, i to istinu u smislu racionalističko-tehničkog mišljenja i njegova izvora u egzaktnim znanostima⁴. Ovaj program nije moguće realizirati unutar književnosti, jer književnost je bitno drugačja vrsta djelatnosti od znanosti (to je vjerojatno i Vangelovu poznato); njezina je istina relevantna na drugi način no istina znanosti (ona može biti praktična, etička ili naprosto: estetska istina).

No, sve to Vangelovu nije važno, iako mu je, vjerujem, poznato – njemu je roman »CH« očito poslužio samo kao puka ilustracija vlastitih totalizujućih pretpostavki unaprijed zadatog zadatka: po svaku cijenu dokazati da je roman »CH« loš roman, bez obzira na njegovu objektivnu vrijenost romana – dapače, to gore po tu vrijednost.

BILJEŠKE:

1 Citirano prema G. Todorovskom, *Podjelu od zanosot, po blizu do bolet.* Misla, Skopje, 1983, str. 371.

2 Ibidem.

3 O tome je vrlo instruktivno pisao C. Milanja u knjizi: *Alkemija teksta*, Zagreb, 1977, str. 167.

4 O tome više u knjizi M. Solara, *Pitanja poetike*, posebice esej *Roman kao znanost*, ŠK, Zagreb, 1971, str. 143–161.

pacer s uvećanom dioptrijom

(odgovor radovanu jekniću povodom teksta „pretendent na branka“, objavljenog u 312 broju „polja“)

nenad grujičić

Ne bi bilo nikakvog razloga da se upuštam u izlisan dijalog s autorom teksta *Pretendent na Branka*, niti da branim svoju brošuru o Radičeviću, da mi R. Jeknić u leđa nije zario svoje netalentovano početničko pero, napadajući me, pri tom, sumanutim optužbama i grubim diskvalifikacijama. Pokazujući elementarno neznanje i nekompetentnost da, na svom mesarskom stolu, sudi o predmetu, ovaj, čuvengen prezimena a nepoznatog imena, »pisac«, s neverovatnom količinom otrova i kiseline, švrlja svoje »mišljenje« o meni. Naopako prilazeći brošuri (kao što

viđa prvu reč iz recenzije Božidara Kovačeka: *feljton!* No, da bi samoga sebe uverio da je na pravom putu, ovaj »pisac« bez prezimena, koji želi u prvoj minuti jedine runde da me dokusuri udarcem u potiљak, prigovara da nisam primenio »iskustva teorije književnosti, kritike, estetike, poetike, lingvistike, istorije... pa i neka fenomenološka iskustva«. Svaka čast! U moj feljton Radovanu bi ugurao »iskustva« Velen-Voreka, Kročea, Bašlara, Sosira, Barta, Klod-Levisa, Sartra, Hajdegera, Fraja i drugih. Na žalost, ovi bardovi se nisu družili s Brankom, te mi njihova sećanja (»iskustva«) ne behu od velike koristi.